

بررسی نقش کتابداران بیمارستان در اطلاع‌رسانی به پزشکان متخصص، دستیاران و پزشکان عمومی مراکز آموزشی و درمانی شهر همدان

دکتر سعید غفاری^۱

لیلا معصومی^۲

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی نقش کتابداران بیمارستانی در اطلاع‌رسانی به پزشکان متخصص، دستیاران و پزشکان عمومی مراکز آموزشی و درمانی شهر همدان می‌باشد. این مطالعه از نوع توصیفی است و جامعه مورد پژوهش پزشکان (متخصص، دستیار و عمومی) هستند که روش اجرا با استفاده از پرسشنامه بوده و تعداد ۲۵۰ پرسشنامه بر مبنای نمونه تصادفی طبقه‌ای بین جامعه مورد پژوهش در ۵ مرکز آموزشی و درمانی توزیع شده و در نهایت تعداد ۱۵۳ پرسشنامه تکمیل و اطلاعات آنها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. اطلاعات مربوط به وضعیت کتابخانه‌های مورد پژوهش نیز از طریق پرسشنامه مجزایی که برای کتابداران این کتابخانه‌ها تهیه شده بود جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل گردید. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که ۶۵/۴۵ درصد از پزشکان متخصص بطور روزانه و هفته‌ای یک بار از کتابخانه مراکز آموزشی و درمانی استفاده می‌نمایند، با استفاده از آزمون ناپارامتری فریدمن، مشخص گردید که مهمترین مشکل در زمینه دریافت اطلاعات محدودیت ساعات کار کتابخانه‌ها می‌باشد. در بین راههای کسب اطلاعات، تماس با همکاری حرفه‌ای به دلیل سرعت، قابل دسترس بودن و راحتی در اولویت قرار دارد (۶/۳۸ درصد) همچنین با استفاده از آزمون ناپارامتری مجذور کای مشخص شد. بیشترین پاسخ‌دهندگان هفته‌ای یک بار از کتابخانه استفاده می‌کنند. نتایج در مورد رابطه بین نوع تحصیلات و زمان استفاده از کتابخانه بیمارستان‌ها بر اساس نوع امکانات، متفاوت است. در مجموع ۷۵/۸ درصد از جامعه مورد مطالعه در پژوهش اطلاعات بدست آمده را مفید دانسته‌اند و ۹۳/۵ درصد از پزشکان اعلام نموده‌اند که کتابدار در تهیه اطلاعات روز آمد در زمینه پیشگیری، مراقبت و درمان می‌تواند نقش داشته باشد.

کلیدواژه‌ها: کتابدار، اطلاع‌رسان، پزشکان، مراکز آموزشی و درمانی، همدان، کتابخانه‌های بیمارستانی

مقدمه

درمان، این سؤال مطرح می‌شود که آیا نقش کتابخانه و کتابداران در تهیه اطلاعات جهت بهبود خدمات درمانی، از نظر پزشکان مشخص شده است؟ و پزشکان متخصص، دستیاران و پزشکان عمومی به چه میزان از خدمات اطلاعاتی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های بیمارستانی استفاده می‌نمایند؟ بنابراین، این پژوهش در صدد است تا نقش کتابداران شاغل در کتابخانه‌های بیمارستانی را در تهیه اطلاعات و ارائه خدمات اطلاع‌رسانی برای پزشکان متخصص، دستیاران و پزشکان عمومی در مراکز آموزشی و درمانی شهر همدان مشخص نماید.

با توجه به اینکه وظایف کتابداران، تهیه، تولید و اشاعه اطلاعات و همچنین، فراهم‌سازی و آسان‌سازی چرخه حیات اطلاعات می‌باشد، و از کتابداران نیز بعنوان "پل ارتباطی در یک سیستم زنجیره‌ای" یاد می‌کنند، ونسترا^۳ (۱۹۹۵) و با در نظر گرفتن اهمیت نقش کتابخانه و کتابداران در تهیه منابع اطلاعاتی برای پزشکان در امر

^۱ - استادیار گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان

^۲ - کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان

بیان مسئله

از آنجا که وظایف کتابداران تهیه و تولید و اشاعه اطلاعات و همچنین فراهم آوری و آسان سازی اطلاعات می باشد، و از کتابداران به عنوان پل ارتباطی در یک سیستم یاد می کنند (آزاد، ۱۳۷۴) و با در نظر گرفتن اهمیت نقش کتابخانه و کتابداران در تهیه منابع اطلاعاتی برای پزشکان در امر درمان این سؤال مطرح می شود که آیا نقش کتابخانه و کتابداران در تهیه اطلاعات جهت بهبود خدمات درمانی، از نظر پزشکان مشخص شده است؟ و پزشکان متخصص و دستیاران و پزشکان عمومی در مملکت ما چه میزان از اطلاعات کتابداران شاغل در کتابخانه های بیمارستانی استفاده می نمایند. بنا بر این این پژوهش در صدد است تا نقش کتابداران شاغل در کتابخانه های بیمارستانی را در تهیه اطلاعات برای پزشکان متخصص و دستیاران و پزشکان عمومی در مراکز آموزشی و درمانی شهر همدان را مشخص نماید.

دقیق پزشکان متخصص، دستیاران و پزشکان عمومی با مراجعه به دفتر آموزش در هر بیمارستان و واحد تحصیلات تکمیلی در معاونت آموزشی تهیه شد

روش انجام پژوهش

این پژوهش از نوع پیمایشی - توصیفی می باشد.

ابزار گرد آوری اطلاعات :

در این پژوهش از دو پرسشنامه استفاده شده است یک پرسشنامه به متخصصین، دستیاران و پزشکان عمومی داده شد که شامل یک سوال باز و ۱۲ سوال بسته و یک پرسشنامه به کتابداران شاغل در کتابخانه های بیمارستانی جهت آگاهی از خدمات و منابع کتابخانه های بیمارستانی داده شد که مشتمل بر یک سوال باز و ۱۲ سوال بسته می باشد، هم چنین برای تکمیل اطلاعات از روش مصاحبه نیز استفاده شد.

متغیر پژوهش

متغیر مستقل: کتابداران بیمارستان ها

متغیر وابسته: اطلاع رسانی به پزشکان متخصص، دستیاران و پزشکان عمومی مراکز آموزشی و درمانی

تعاریف عملیاتی

کتابدار: به شخصی اطلاق می شود که در کتابخانه بیمارستانی یا کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی همدان، خدمات کتابداری ارائه می دهد.

اطلاع رسان: شخصی که علم اطلاعات را می داند و می تواند نیازهای اطلاعاتی محققان و دانشمندان را برآورده کند و به گردآوری پردازش و بازیابی بپردازد، اطلاع رسان است .

اطلاع رسانی: دانشی است که درباره کیفیت و کاربرد اطلاعات، نیروهای حاکم بر جریان اطلاعات و همه ابزارهای آماده سازی اطلاعات برای دسترسی و استفاده مطلوب تحقیق می کند. اطلاع رسانی به تولید، گردآوری سازماندهی، ذخیره، بازیابی، ترجمه، انتقال، تبدیل و کاربرد اطلاعات مربوط می شود.

متخصص: به شخصی اطلاق می شود که دوره دستیاری را سپری کرده است .

سوالات پژوهش

۱. از نظر پزشکان متخصص، دستیاران و پزشکان عمومی کتابخانه های بیمارستانی چه خدماتی را باید ارائه دهند؟
۲. پزشکان متخصص، دستیاران و پزشکان عمومی در هنگام برخورد با مشکل چه روشی را برای بر طرف کردن اطلاعاتی خود انتخاب می کنند؟
۳. آیا پزشکان متخصص و دستیاران و پزشکان عمومی از کتابخانه های بیمارستانی برای کمک به درمان استفاده می کنند؟
۴. به نظر پزشکان متخصص و دستیاران و پزشکان عمومی، اطلاعات کسب شده از کتابخانه های بیمارستانی به چه میزان مفید بوده است؟
۵. از نظر پزشکان متخصص، دستیاران و پزشکان عمومی آیا کتابداران شاغل در کتابخانه های بیمارستانی در تهیه اطلاعات نقشی داشته اند؟

جامعه پژوهش

جامعه پژوهش، تعداد ۱۵۳ نفر از پزشکان متخصص، دستیاران و پزشکان عمومی در پنج بیمارستان آموزشی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی همدان تشکیل می شود. لازم به ذکر است که آمار

نیو جرسی اظهار می‌دارد که کتابداران پزشکی موظف‌اند که نیازهای اطلاعاتی و جاری پزشکان را برآورده سازند و با استفاده از تکنولوژی جدید، نقش حیاتی خود را برای فراهم سازی اطلاعات جدید ایفا نمایند.

پادیو^۲ (۱۹۹۵) در زمینه بررسی نیازهای اطلاعاتی، بیان می‌دارد که از کتابخانه های بیمارستان انتظار می‌رود که از کتاب جاری و نشریات ادواری روزآمد استفاده نمایند. از نظر وی نقش کتابداران به عنوان راهنما و مشاور و یابندگان منابع اطلاعاتی امری مسلم است.

وینس ترا^۳ (۱۹۹۶) تحقیقی در زمینه اثرات CML بر درمان که جهت استفاده پزشکان صورت گرفته است را انجام داد و علی‌رغم دسترسی استفاده نهایی به سیستم مدلاین برنامه کتابداران پزشکی بالینی در تهیه اطلاعات مورد نیاز پزشکان همچنان مورد نیاز و تأیید می‌باشد. و همچنین نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که پزشکان به دلیل مشغله های کاری وقت کافی جهت انتخاب استراتژی جستجو و پیدا کردن اطلاعات مرتبط را ندارند.

مولر^۴ (۲۰۰۱) چنین بیان می‌کند که همه ما نارضایتی و شکایت خود را از وضعیت فعلی سیستم مراقبت های بهداشتی اظهار می‌داریم در صورتیکه کتابداران بیمارستانی می‌توانند رهبر آموزش استفاده کنندگان برای ارزیابی اطلاعات بهداشت در اینترنت و اخبار باشند. علاوه بر این می‌توانند متخصصان بهداشت را یاری کنند تا در مورد درمان های جدید و جایگزین که ممکن است با آن آشنایی نداشته باشند، روزآمد و آگاه نمایند کتابداران می‌توانند واسطه اطلاعاتی کارآمدتر توسعه مشارکت بین پزشک و بیمار باشند.

یافته های پژوهش

الف. داده های مربوط به جامعه پژوهش

همانطور که در جدول شماره یک مشاهده می‌شود بیمارستان اکیاتان کمترین جامعه مورد پژوهش را به خود اختصاص داده است و بیمارستان مباشر کاشانی با ۹/۸۱ درصد بیشترین پزشکان متخصص را بین پنج بیمارستان دارد.

دستیار: به شخصی اطلاق می‌شود که پس از اخذ مدرک دکترای عمومی جهت گذراندن دوره تخصص به عنوان دانشجو فعالیت می‌کند.

پزشک عمومی: به شخصی اطلاق می‌شود که بعد از گذراندن دوره پایه و فیزیوپاتولوژی و بالینی موفق به اخذ مدرک پزشک عمومی می‌گردد.

پیشینه پژوهش در داخل کشور

شیخ کانلو میلان (۱۳۷۲) تحقیقی در استفاده از کتابخانه بیمارستانی در دانشگاه علوم پزشکی تهران انجام داده است که نشان می‌دهد کارکرد کتابخانه بیمارستانی صرفاً به عنوان محلی برای نگهداری مواد که تنها مورد استفاده پزشکان بوده است می‌باشد، و از نیروهای متخصص کتابداری و اطلاع‌رسانی در کتابخانه بیمارستانی استفاده نمی‌شود که دلیل آن را ناآگاهی پزشکان و کارکنان خدمات بهداشتی از مهارت و تجارت و تواناییهای کتابداران دانسته است.

مدنی (۱۳۷۵) در مورد میزان استفاده پزشکان از کتابخانه بیمارستانی تحقیقی را انجام داده و معتقد است تصمیم‌گیری های پزشکی تنها وابسته به دانش قبلی پزشکان در بیمارستان الزامی است، بر اساس نتایج این پژوهش که در ۱۴ بیمارستان آموزشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی ایران انجام شده است، ۹۷/۷ درصد از متخصصین برای حل مشکل خود در درمان از کتابخانه بیمارستانی استفاده می‌نمایند.

شکوه امیری (۱۳۸۰) مشکلات بازیابی اطلاعات در کتابخانه های دانشگاهی را مورد بررسی قرار داد که جامعه مورد مطالعه به منظور بازیابی اطلاعات منابع خارجی و ابزارهای کتاب‌شناختی را در اختیار دارند و در بکار بردن این ابزارها اکثراً ناموفق هستند و این بدلیل عدم آشنایی با شیوه های جستجوی اطلاعات، نداشتن کتابدار متخصص و نداشتن فرصت کافی پژوهشگران جهت بهره‌گیری از مدرک و منابع موجود می‌باشد.

مطالعات انجام شده در خارج از ایران

براندلی^۱ (۱۹۷۹) ضمن ارائه تاریخچه مختصری از خدمات آگاهی‌رسانی جاری دانشکده دندانپزشکی

^۲-Padiou

^۳-Venstra

^۴-Moler

^۱-Brandli

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی پزشکان متخصص، دستیاران و پزشکان عمومی بر حسب بیمارستانها

بیمارستان ها	پزشکان متخصص		دستیاران		پزشکان عمومی		جمع کل
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
اکباتان	۶	۳/۹	۸	۵/۲	۷	۴/۶	۲۱
بعث	۱۳	۸/۵	۵	۳/۳	۱۱	۷/۲	۲۹
سینا	۱۲	۸/۵	۱۰	۶/۵	۲	۱/۳	۲۵
فاطمیه	۸	۵/۲	۱۴	۹/۲	۱۸	۱۱/۸	۴۰
مباشرکاشانی	۱۵	۹/۸	۱۱	۷/۲	۱۲	۷/۸	۲۸
جمع کل	۵۵	۳۵/۹	۴۸	۳۱/۴	۵۰	۳۲/۷	۱۵۳

ب. داده های مرتبط با خدمات

برگزاری جلسات عمومی با سایر کتابداران شاغل در کتابخانه های بیمارستان و جستجوی پیوسته (آنلاین) در پایگاه های اطلاعاتی را هیچ کدام از کتابداران جزو وظایف خود ندانسته و انجام نمی دهند. خدمات مرجع که جزو اصول اولیه کار کتابخانه می باشد فقط در یک کتابخانه ارائه می شود.

خدماتی که کتابدار باید ارائه دهد در جدول دو گنجانده شده است. همانگونه که در جدول شماره دو مشاهده می شود، امانت تنها خدمتی است که همه کتابداران کتابخانه های مورد بررسی انجام می دهند. خدمات مدلاین، امانت دستگاههای سمعی و بصری،

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی خدمات ارائه شده توسط کتابخانه بیمارستان

خدمات ارائه شده توسط کتابخانه های بیمارستانی	تعداد	درصد
امانت منابع	۵	۱۰۰/۰
خدمات مرجع	۱	۲۰/۰
مجموعه سازی	۴	۸۰/۰
تنظیم فهرست کتب و نشریات مورد نیاز	۳	۶۰/۰
برگزاری جلسات عمومی	۰	۰
امانت بین کتابخانه ای	۳	۶۰/۰
تهیه مقالات خواسته شده از طریق اینترنت	۱	۲۰/۰
مدلاین	۰	۰
امانت دستگاه های سمعی و بصری	۰	۰
تهیه زیراکس	۲	۴۰/۰
اشتراک برای مجلات و روزنامه	۲	۴۰/۰
قبول سفارش برای خرید کتب	۳	۶۰/۰
جستجوی پیوسته در پایگاه های اطلاعاتی	۰	۰
وجین	۲	۴۰/۰

همان امکانات و محدودیتها، اطلاعات تهیه شده توسط کتابدار در تصمیم گیری پزشکی و بالا رفتن کیفیت درمان تاثیر داشته است. آخرین رتبه "عدم همکاری کتابدار در برطرف نمودن نیاز اطلاعاتی" می باشد. نتایج تجزیه و تحلیل با استفاده از آزمون ناپارامتری فریدمن

آنچه که در جدول سه و بر اساس رتبه گزینه ها مشهود است، عواملی همچون "محدودیت ساعت کار کتابخانه"، "عدم وجود ارتباط با سایر کتابخانه ها" و "قدیمی بودن منابع موجود" در عدم تهیه اطلاعات و در واقع، کیفیت خدمات نقش داشته اند. در عین حال، با

نشان می‌دهد که تفاوت معنی‌داری بین رتبه‌گزینیه‌ها وجود دارد. این واقعیت، نشان می‌دهد که اگر منابع و امکانات کتابخانه غنی باشد، کتابداران می‌توانند در تهیه منابع اطلاعاتی نقش موثرتری داشته باشند.

جدول شماره ۳: رتبه‌بندی نقش کتابدار و عوامل دیگر در تهیه اطلاعات

رتبه‌گزینیه‌ها	تهیه اطلاعات توسط کتابدار
۴/۹۲	محدودیت ساعت کار کتابخانه
۴/۷۲	عدم وجود ارتباط با سایر کتابخانه‌ها برای تهیه منابع اطلاعاتی
۴/۲۴	قدیمی بودن منابع موجود
۴/۰۳	در تصمیم‌گیری پزشکی تاثیر داشته‌اند
۴/۰۸	منجر به بالا رفتن کیفیت درمان شده است
۳/۶۷	نداشتن امکانات جستجوی کامپیوتری
۲/۳۵	عدم همکاری کتابدار در برطرف نمودن نیاز اطلاعاتی

آشکار است با وجودی که پزشکان در اولین مرحله به همکاران خود و اینترنت مراجعه می‌نمایند ولی این منابع پاسخگوی نیازهای آنان نیست و در نتیجه، به کتابخانه‌های بیمارستانی مراجعه می‌کنند.

طبق جدول چهارم، تماس با همکاران حرفه‌ای جهت کسب منابع اطلاعاتی، در رتبه اول و همینطور، اینترنت در رتبه دوم و کتابخانه در رتبه سوم قرار گرفته‌اند و استفاده از سمینارها و کارگاهها پایین‌ترین رتبه برای کسب اطلاعات را داشته است. با توجه به داده‌های جدول چهارم

جدول شماره ۴: رتبه‌بندی راههای کسب اطلاعات توسط پزشکان

رتبه‌گزینیه‌ها	راههای کسب اطلاعات
۶/۳۸	تماس با همکاران حرفه‌ای خود
۶/۱۷	اینترنت
۵/۶۱	کتابخانه بیمارستان
۵/۲۹	کتاب‌ها و کانالوگها
۵/۱۴	اطلاعات شخصی
۴/۴۷	مجلات آموزشی
۴/۱۴	چکیده‌نامه‌ها
۳/۹۱	کنفرانس‌های قبلی برگزار شده
۳/۸۸	سمینارها و کارگاهها

بر اساس جدول پنجم، ۵۶ نفر هفته‌ای یکبار، ۴۶ نفر به ندرت و ۲۸ نفر روزانه، مراجعه به کتابخانه را داشته‌اند.

جدول شماره ۵: توزیع فراوانی تعیین میزان استفاده پزشکان از کتابخانه برای کمک به درمان

فراوانی مشاهده شده	اوقات استفاده از کتابخانه
۲۸	هرروز
۵۶	هفته‌ای یک بار
۲۳	ماهی یک بار
۴۶	به ندرت
۱۵۳	جمع کل

اسکوئز، در بیمارستانهای مختلف میزان مراجعه به کتابخانه به علت نوع امکانات و اوقات استفاده از کتابخانه، متفاوت است.

با توجه به جدول ششم، در بیمارستان بعثت، مراجعه روزانه (۱۳ نفر) و هفته‌ای یک بار (۱۰ نفر) بیش از سایر بیمارستانها می‌باشد. همچنین، بر اساس آزمون کا

جدول شماره ۶: توزیع فراوانی تعیین میزان استفاده از کتابخانه بر حسب بیمارستان

بیمارستان	اوقات استفاده از کتابخانه				جمع کل
	هر روز	هفته ای یک بار	ماهی یک بار	بندرت	
اکباتان	۱	۵	۱۱	۴	۲۱
بعثت	۱۳	۱۰	۳	۳	۲۹
سینا	۲	۹	۲	۱۲	۲۵
فاطمیه	۶	۱۶	۲	۱۶	۴۰
مباشر	۶	۱۶	۵	۱۱	۳۸
جمع کل	۲۸	۵۶	۲۳	۴۶	۱۵۳

بحث

فضا، نور، تهویه هوا، نظافت و دسترسی راحت به کتابخانه می باشد و در حالی که در بیمارستان اکباتان کتابخانه در کنار بخش بیماران ریوی و کلیوی قرار گرفته است و مراجعه کننده در روز یک نفر می باشد و کتابخانه بیمارستان فاطمیه در انتهای حیاط بیمارستان دور از ساختمان بستری بیماران در زیر زمین است که از لحاظ نور و تهویه هوا مناسب نمی باشد و تعداد مراجعه در روز شش نفر می باشد. همچنین، کتابخانه این بیمارستان نسبت به سایر بیمارستانهای جامعه مورد پژوهش، به ندرت مورد استفاده قرار می گیرد (۱۶ نفر). آنچه که حائز اهمیت است هر کتابخانه ای با امکانات خوب و در دسترس بودن راحت در میزان مراجعه کنندگان تاثیر گذاشته است. با توجه به پاسخ کسانی که بندرت به کتابخانه مراجعه می کنند بیشتر افراد کافی نبودن منابع کتابخانه را عنوان نموده بودند.

یافته های پژوهش در مورد میزان استفاده پزشکان از کتابخانه بیمارستان نشان می دهد هر سه گروه (پزشکان متخصص، دستیار و پزشکان عمومی) هفته ای یکبار مراجعه به کتابخانه را داشته اند. پزشکان متخصص با ۴۶/۴ درصد بیشترین مراجعه را داشته اند، دستیاران ۲۵ درصد و پزشکان عمومی ۲۸/۶ درصد، البته این اختلاف بدلیل این است که متخصصین در ساعات کار کتابخانه در بیمارستان حضور دارند و طبعاً نیاز آنها به کتابخانه در ساعات حضورشان بر آورده خواهد شد. همچنین، با استفاده از آزمون ناپارامتری مجذور کای مشخص شد که بیشترین پاسخ دهندگان هفته ای یکبار بر اساس فراوانی مشاهده شده (۵۶ نفر) از کتابخانه استفاده کرده اند. طبق جدول هفت در کتابخانه بیمارستان بعثت، تعداد مراجعان روزانه (۱۳ نفر) بیش از سایر کتابخانه های دیگر بیمارستانها می باشد و این به دلیل امکانات خوب مانند

جدول شماره ۷: توزیع فراوانی جامعه مورد پژوهش بر حسب مرتبه علمی به تفکیک بیمارستان در اوقات استفاده هفته ای

اوقات استفاده	درجه تحصیلی		متخصص		دستیار		پزشک عمومی		جمع کل	
	بیمارستانها	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
هفته ای یک بار	اکباتان	۴	۷/۱	۱	۱/۸	-	-	۵	۸/۹	درصد
	بعثت	۶	۱۰/۷	۱	۱/۸	۳	۵/۴	۱۰	۱۷/۹	درصد
	سینا	۵	۸/۹	۳	۵/۴	۱	۱/۸	۹	۱۶/۱	درصد
	فاطمیه	۳	۵/۴	۵	۸/۹	۸	۱۴/۳	۱۶	۲۸/۶	درصد
	مباشر	۸	۱۴/۳	۴	۷/۱	۴	۷/۱	۱۶	۲۸/۶	درصد
	جمع کل	۲۶	۴۶/۴	۱۴	۲۵/۰	۱۶	۲۸/۶	۵۶	۱۰۰	درصد

جدول شماره ۸: مجموعه کتابخانه بیمارستانی دانشگاه علوم پزشکی همدان

بیمارستان ها	تعداد عناوین کتاب ها		تعداد عناوین نشریات	
	کتاب فارسی	کتاب لاتین	نشریات فارسی	نشریات لاتین
اکباتان	۱۰۳۲	۷۰۴	-	-
بعثت	۲۲۱۸۸	۱۶۴۶	۶۰	۱۶
سینا	۸۵۰	۹۶۸	۲۵	۲۰
فاطمیه	۱۶۲۴	۱۴۷۵	۱۵	۴
مباشر کاشانی	۶۵۰	۲۰۵۰	۱۵	۱۲

می باشد. بنابراین پزشکانی که در شیفت شب مشغول طبابت هستند نمی توانند جهت مطالعه و کسب اطلاعات از کتابخانه استفاده کنند. در سوالات باز، پاسخ دهندگان این مطلب را دوباره تکرار نموده بودند. همچنین یکی از دلایل کسانی که به ندرت به کتابخانه مراجعه می نمایند، محدودیت ساعت کار کتابخانه عنوان شده بود بنابراین محدودیت ساعت کار در کتابخانه یکی از عوامل در محدود شدن تهیه منابع اطلاعاتی از طرف کتابدار می باشد که این گزینه در رتبه اول قرار گرفته است. لازم به ذکر است این رتبه بندی در بیمارستان ها مختلف است که با بررسی انجام شده توسط پژوهشگر مشخص گردید ساعت کار کتابخانه بیمارستان فاطمیه و بیمارستان مباشر کاشانی از ساعت ۸:۰۰ صبح تا ساعت ۱۸:۰۰ می باشد و سایر کتابخانه های بیمارستان از ساعت ۸:۰۰ صبح تا ساعت ۱۵:۰۰ می باشد.

رتبه دوم عدم ارتباط با سایر کتابخانه ها برای تهیه منابع اطلاعاتی می باشد بر اساس یافته ها و بررسی های انجام شده مشخص گردید که توجه به کتابخانه های بیمارستان به عنوان مراکز اطلاعاتی کاملاً نادیده گرفته شده است. و کتابخانه های بیمارستان در حد یک کتابخانه بسیار مبتدی و سنتی باقی مانده اند و طراحی شبکه برای نرم افزار متمرکز در پنج بیمارستان جهت تبادل اطلاعات وجود ندارد. با اندکی توجه بیشتر به کتابخانه های بیمارستان می توان آنها را به مراکز مهم اطلاعاتی در بیمارستان ها که نقش بسیار موثری در معالجه، پیشگیری و مراقبت دارند تبدیل نمود.

رتبه سوم در زمینه تهیه اطلاعات، قدیمی بودن منابع می باشد که یافته های پژوهش نشان می دهد منابع موجود در کتابخانه ها قدیمی هستند اگر چه منابع، مرتبط با نوع تخصص پزشکان در هر کتابخانه بیمارستان

طبق جدول شماره هشت در کتابخانه های بیمارستان بیش از ۱۷۰۰ عنوان کتاب دارند و تعداد عناوین نشریات بین ۲۰ تا ۸۰ نشریه می باشد که بر اساس استاندارد ایفلا این میزان به ازای هر تخت بیمارستان هشت عنوان کتاب می باشد. بنابراین، این تعداد عنوان کتاب برای بیمارستانها کافی به نظر می رسد اما آنچه باعث می شود پزشکان از کتابخانه به طور روزانه استفاده نکنند قدیمی بودن منابع بوده است. همچنین در یافته های پژوهش یکی از دلایل مراجعه کمتریه کتابخانه بیمارستان مشغله کاری بالا ذکر شده بود که با توجه به تحقیقات وینس این نظریه که پزشکان به دلیل مشغله کاری وقت کافی جهت استراتژی جستجو و پیدا کردن اطلاعات مرتبط را ندارند تأیید می گردد. همچنین شلوغ بودن کتابخانه دلیل بر بندرت رفتن به کتابخانه عنوان شده است که با بررسی های بعمل آمده مشخص گردید در بیمارستانها به غیر از پزشکان دانشجویان رشته های مامایی، پرستاری، بهداشت و پزشکی جهت مطالعه به سالن کتابخانه مراجعه می نمایند و این باعث شلوغی سالن مطالعه کتابخانه بیمارستانها به جز ایام تابستان شده است.

یافته های پژوهش در رابطه با روشهای کسب اطلاعات از کتابخانه بیمارستان مشخص کرد پزشکان (۷۷ نفر)، اول خودبه جستجوی اطلاعات می پردازند که براساس گفته ادی راموز که دانشمندان ترجیح می دهند اول خودشان تحقیقشان را انجام دهند موید این یافته باشد که در صورت نیاز از کتابدار کمک می گیرند در مجموع می توان چنین استنباط کرد که محل کسب اطلاعات پزشکان در بیمارستان ها، کتابخانه بیمارستان می باشد.

در زمینه تهیه اطلاعات برای کمک به درمان از طرف کتابدار یکی از مشکلات عمده پزشکان در استفاده از کتابخانه بیمارستان محدودیت ساعت کار کتابخانه

مدرسان این کارگاه ها اکثراً پزشکان عمومی هستند که فاقد توانایی و دانش لازم در زمینه جستجو می باشند. کارگاه نحوه آشنایی و نحوه جستجو در پایگاه های اطلاعاتی و اختصاص کلید واژه به عنوان تحقیقات نیز جزء اهداف این مرکز می باشد پس از مصاحبه با سرپرست مرکز که آیا می توانید خوب جستجو را انجام دهید؟ آیا با سر عنوان های موضوعی مش آشنایی دارید یا خیر؟ اذعان داشتند که در خیلی از موارد جستجو را به دلیل اینکه با عملگر های بولی و زبان جستجو آشنایی ندارند موفق نمی دانند از طرفی پایگاه های اطلاعاتی پاب مد و روزنت و ... را نمی شناسند.

بنابراین در خیلی از موارد پیشینه های مربوط و در رابطه با موضوع تحقیق را بدست نمی آورند، و در نتیجه کارشناس شاغل در مرکز تحقیقات و توسعه بالینی کار کتابدار را در جهت کاملاً اشتباه و نادرست انجام می دهد و سرپرست و کارشناسان مرکز بر این باور بودند که کتابدار غیر از امانت و قبول سفارشات از مشتری، نمی تواند جستجوی اطلاعات را هم انجام دهد، که بعد از معرفی کتابدار متخصص و ماهر در این زمینه متوجه شدند که کار این مرکز در زمینه آشنایی با اینترنت و نحوه جستجو در پایگاه های اطلاعاتی موازی با کار کتابخانه در مسیر نادرست بوده است. بنابراین، علت اینکه در مورد نداشتن امکانات جستجوی کامپیوتری فقط ۲۶ نفر این گزینه را انتخاب کرده بودند می توان چنین استنباط نمود که افراد مورد پژوهش جستجوی کامپیوتری را در مرکز توسعه و تحقیقات بالینی انجام می دهند.

جدول شماره ۹: توزیع فراوانی طبقه بندی اطلاعات تهیه شده در کتابخانه های بیمارستان

درجه تحصیلی		متخصص		دستیار		پزشک عمومی		جمع کل	
بیمارستانها	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
اکباتان	۲	۲/۹	۴	۵/۷	۳	۴/۳	۹	۱۲/۹	
بعثت	۷	۱۰/۰	۱	۱/۴	۴	۵/۷	۱۲	۱۷/۱	
سینا	۶	۸/۶	۳	۴/۳	۱	۱/۴	۱۰	۱۴/۳	
فاطمیه	۵	۷/۱	۱۰	۱۴/۳	۵	۷/۱	۲۰	۲۸/۶	
مباشر	۹	۱۲/۹	۴	۵/۷	۶	۸/۶	۱۹	۲۷/۱	
جمع کل	۲۹	۴۱/۴	۲۲	۳۱/۴	۱۹	۲۷/۱	۷۰	۱۰۰	

موجود می باشد ولی آنچه که حائز اهمیت است منابع موجود در کتابخانه ها در سطح دوره پزشکان عمومی کاربرد نسبتاً بهتری دارد زیرا ۲۹/۶ درصد از پزشکان عمومی قدیمی بودن منابع را ذکر کرده بودند و منابع در سطوح دستیاری (۳۳/۳ درصد) و تخصصی (۳۷/۱) درصد به اندازه کافی رضایتبخش نیست.

در زمینه نداشتن امکانات جستجوی کامپیوتری یافته ها نشان داد که تعداد کمی به این مسئله اشاره نموده بودند که با بررسی های به عمل آمده توسط پژوهشگر همچنین بر اساس پرسشنامه هایی که به کتابداران داده شده بود در سه بیمارستان (سینا- اکباتان - مباشر کاشانی) کتابداران به جستجوی اطلاعات توسط کامپیوتر اشاره نکرده اند. که در مقایسه با سایر گزینه ها می باید تعداد بیشتری به این مطلب اشاره می نمودند آنچه که در این یافته جالب توجه است، در بیمارستان ها واحدی به نام مرکز توسعه و تحقیقات بالینی تاسیس شده است. هدف عمده از تاسیس مرکز فوق طراحی زیر ساخت پژوهشی مناسب برای هدایت تحقیقات در جهت انجام پژوهش هدفمند و تامین منابع مالی لازم و بهره برداری مناسب از نتایج این مرکز می باشد که در این مرکز برای رسیدن به شبکه تحقیقات اقدام به برگزاری کارگاهها در قالب:

کارگاه آشنایی با اینترنت و نحوه جستجو در پایگاه های اطلاعاتی و کارگاه نحوه انتخاب موضوع و اولویتهای تحقیقاتی و... می شود.

اولویت بعدی، با توجه به همین یافته می توان گفت منابع موجود در کتابخانه های بیمارستان هماهنگ و مرتبط است و می تواند در تشخیص نوع بیماری اطلاعات مهمی را به پزشکان بدهد ولیکن مشکل مهم روز آمد نبودن

یافته های پژوهش در رابطه با طبقه بندی اطلاعات بدست آمده کتابخانه ها، بیشتر گزینه مرتبط (۲۹ نفر) و کمک در تشخیص نوع بیماری متخصصین در اولویت اول قرار گرفتند. و دستیاران (۲۲ نفر) با تفاوت چشمگیر در

اطلاعات است. بر اساس نظریه پادیو که بیان می‌دارد از کتابخانه‌های بیمارستان انتظار می‌رود از کتاب‌های جاری و نشریات ادواری روزآمد استفاده نمایند تا نقش

جدول شماره ۱۰: توزیع فراوانی پاسخ جامعه پژوهش در ارتباط با مفید بودن اطلاعات موجود در کتابخانه بیمارستانها

درجه تحصیلی		متخصص		دستیار		پزشک عمومی		جمع کل	
بیمارستانها	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
اکباتان	۵	۳/۴	۶	۵/۲	۴	۳	۱۵	۱۲/۹	
بعثت	۱۱	۹/۵	۴	۳/۴	۸	۶/۹	۲۳	۱۹/۸	
سینا	۹	۷/۸	۸	۶/۹	۲	۱/۷	۱۹	۱۶/۴	
فاطمیه	۴	۳/۴	۱۴	۱۲/۱	۱۱	۹/۵	۲۹	۲۵/۰	
مباشر	۱۵	۱۲/۹	۸	۶/۹	۷	۶/۰	۳۰	۲۵/۹	
جمع کل	۴۴	۳۷/۹	۴۰	۳۴/۵	۲۲	۲۷/۶	۱۱۶	۱۰۰	

یافته‌های پژوهش در مورد نقش کتابداران شاغل در کتابخانه‌های بیمارستانی در اطلاع‌رسانی به ما نشان می‌دهد که کتابداران هیچگونه نقشی در تهیه اطلاعات و اطلاع‌رسانی به پزشکان ندارند در حالیکه ۱۳۲ نفر ۷۵/۸ درصد از جامعه مورد پژوهش معتقد بودند که حضور و همکاری کتابدار در یک کتابخانه بیمارستانی در اطلاع‌رسانی مفید است.

در زمینه اطلاع‌رسانی و مفید بودن اطلاعات متخصصین ۳۷/۹ درصد از جامعه مورد پژوهش اطلاعات موجود در کتابخانه را مفید دانسته‌اند و دستیار ۳۴/۵ درصد اطلاعات موجود را در امر درمان مفید می‌دانند و همچنین پزشکان عمومی ۲۷/۶ درصد اطلاعات از منابع موجود را در هر سه مورد (پیشگیری، معالجه و مراقبت) مفید می‌دانند.

جدول شماره ۱۱: توزیع فراوانی وضعیت رشته تحصیلی کتابداران شاغل در بیمارستانهای مورد بررسی

درجه تحصیلی	دپلم		دانشجوی کارشناسی		لیسانس		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
کتابداری	-	-	-	-	۲	۴۰/۰	-	-
ادبیات فارسی	-	-	-	-	۱	۲۰/۰	-	-
بهبودی	۱	۲۰/۰	-	-	-	-	-	-
حسابداری	-	-	-	-	۱	۲۰/۰	-	-
جمع	۱	۲۰/۰	-	-	۴	۸۰/۰	۵	۱۰۰/۰

می‌باشد.

با بررسی وضعیت نیروهای متخصص کتابداری در پنج بیمارستان آموزشی، مشخص شد که تنها دو کتابخانه‌ی بیمارستانی دارای نیروی متخصص کتابداری هستند و پرسنل سه کتابخانه در بیمارستان‌های دیگر دارای مدرک دپلم و یا دارای مدرک کارشناسی کاملاً بی‌ارتباط با حرفه کتابداری می‌باشند. در واقع می‌توان چنین نتیجه گرفت که یکی از قسمت‌های بیمارستان که نسبت به تخصص نیروهای شاغل در آن هیچ توجهی نشده است، کتابخانه‌ها است. در حالیکه کتابخانه یکی از ارکان مهم رسالت مراکز درمانی را دارا است که همان ارتقا و بهبود وضعیت اطلاع‌رسانی به پزشکان در امر کمک به درمان

نتیجه‌گیری

در صورتیکه یافته‌های پژوهش در مورد نقش کتابداران کتابخانه‌های بیمارستان موید این نکته است که چنانچه این وظیفه بیشتر از طرف کتابداران متخصص و پزشکانی که به کتابداران کتابخانه مراجعه می‌کنند مورد عنایت قرار گیرد کتابخانه‌های بیمارستانی بیش از پیش می‌توانند در ایفای این رسالت گام بردارند. همانگونه که مشاهده شد توجه به کتابخانه‌های بیمارستانی به عنوان مراکز اطلاعاتی کاملاً نادیده گرفته شده است و یافته‌های

شکوه امیری، فوزیه، (۱۳۸۰)، بررسی وضعیت کتابخانه های بیمارستانی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی کشور و مقایسه آنها با برخی استانداردهای موجود، پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی ایران.

شیخ کانلو میلان، نریمان، (۱۳۷۲)، بررسی عوامل موثر بر استفاده پرستاران از کتابخانه های بیمارستانی دانشگاه علوم پزشکی تهران از دیدگاه پرستاران، پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه علوم پزشکی، تهران.

لاودن، کنت، (۱۳۸۰)، فن آوری اطلاعات، (حمید محسنی، مترجم) تهران: نشر کتابدار.

مدنی، سهیلا، (۱۳۷۵)، بررسی نقش نیروهای متخصص کتابداری و اطلاع رسانی در طرح های تحقیقاتی پزشکی و نظر مجریان طرح ها در زمینه بکارگیری آنان در تیم های تحقیقاتی، پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران.

Brandi, Michal, J., (1979). Current awareness services observation of the past and present implication for the future. *Specil libraries*. 67(Jan.):40-44.

Burton, Judith T Elizabeth. 1995. The impact of medical and literature on patient care in Newzealand. *Bulletin of medical library Association* 83(Oct):425-429.

Covel, David, G., and Uman, Gwen C. (1985). Information needs in office practice: Are they being met? *Anal of internal medicine*, No. 5103:596-599.

Moler, Martina, (2001). information needs of clinician: observation from a CML program. *Bulletin of Medical Library Association*. 22 (Jun.): 320-322.

Padiou, H., (1995). The research in the library. *Bulletind information de la Association*. 77(Sep.):71-72.

Venstra, Robert, J., (1996). clinical medical librarian impact on care: A one year analysis. *Bulletin of Medical Association*. 80(Jan.):19-22

پژوهش نشان داد که کتابخانه های بیمارستان نه تنها به مسئله اطلاع رسانی به پزشکان در امر مراقبت، پیشگیری و معالجه توجهی ندارند بلکه اصولاً هیچگونه اهداف معین و مدونی برای پیروی از اصول آن برای خود در نظر نگرفته اند. اغلب کتابخانه های بیمارستان در مکانی نامناسب و غیر استاندارد قرار گرفته اند و از داشتن حداقل یک فضای مناسب برای مطالعه محروم می باشند و همانطور که ذکر شد پرسنل شاغل در کتابخانه های بیمارستان از تخصص کافی بهره مند نمی باشند و منابع در بسیاری از موارد برطرف کننده نیاز مراجعین نمی باشد.

پیشنهادات

پیشنهاداتی که در ارتباط با پژوهش حاضر ارائه می گردد به شرح زیر می باشند:

- استفاده از نیروهای متخصص کتابداری و اطلاع رسانی در بیمارستانها
- تهیه منابع روز آمد در سطوح تخصصی و فوق تخصصی
- برقراری سرویس نرم افزاری مناسب جهت دستیابی سریع پزشکان به اطلاعات موجود
- برقراری یک سیستم جامع اطلاع رسانی بین مراکز درمانی دانشگاههای شهر همدان
- برقراری سرویس های فوق العاده شبانه روزی در کتابخانه های بیمارستانی که پاسخگوی نیازهای اطلاعاتی در تمام مدت شبانه روز باشد.
- برقراری بانک اطلاعاتی مدلاین در کلیه مراکز درمانی
- از آن جایی که مشکل عدم تخصص کتابداران از نظر پزشکان حائز اهمیت است لذا آموزش های لازم در جهت گسترش ارتباطات الکترونیکی و استفاده از شبکه اینترنت توسط کتابداران و اطلاع رسانی در جهت افزایش توانایی آنان در زمینه فراهم سازی اطلاعات مرتبط با نیاز پزشکان کمک موثری می باشد.

منابع

آزاد، اسداله، (۱۳۷۴)، کتابداری و اطلاع رسانی در عصر حاضر، فصلنامه کتاب، ۱۳۷۴، ۶(۳): ۲۴-۳۴